

מובא במשנה (נה): דין הלוקח קרקע מהסיקריקון שמקחו קיים ונותן רביע לבעלים. הגמרא מביאה חילוק בין הלוקח מהסיקריקון שמאיים בנפש על היהודי, ובין הלוקח מגוי אחר שלקח באונס ממנוי מהיהודי. כלומר, גוי שלקח קרקע מיהודה מחמת חובו או סתם אונס, הקונה מהגוי חייב להחזיר לבעלים של הקרקע (דין זה נקרא אנפרות). אומר רב יוסף שאין אנפרות בבבל, כלומר אין גוי האונס קרקע ליהודי בבבל, וכך לשון הגמרא (שם נח):

אמר רב יוסף, נקטינן: אין אנפרות בבבל. והא קחזינן דאיכא! אלא אימא: אין דין אנפרות בבבל. מ"ט? כיון דאיכא בי דוואר ולא אזיל קביל, אימא אחולי אחיל.

מסורת מאבותינו (נקטינן) 'אין אנפרות בבבל' וכך מבאר רש"י (ד"ה אין):

משמע אין עובד כוכבים אונס קרקע מישראל בבבל באנפרות, ואם בא ישראל וערער על חבירו ואומר קרקע זו שלקחת מן העובד כוכבים שלי היתה וגזלה ממני, אינו נאמן.

כלומר, אדם אינו נאמן לומר לחברו שקנה קרקע מגוי, שהקרקע שייכת לו. משום שאין עובדי כוכבים אונסים קרקעות מישראל בבבל. אך מקשה הגמרא, והרי ראינו שיש ישראל שרקעוניהם נלקחות! ע"כ עונה הגמרא שאין דין אנפרות בבבל, כלומר הקרקע לא תחזור לבעלים הראשון, אלא תישאר אצל הקונה (משום שיש לכלכל לדרוש את הקרקע מהשלטונות).

ע"כ עולה מהאמור, שיש יאוש של הבעלים הראשון מהקרקע וע"כ קנה הלוקח, וכך מובא בשו"ת המהרש"ך בסוגיא (ח"ג סי' כ):

עוד ראיתי לדקדק על מה שכתב כ"ת שהוקשה לו על דברי הרמב"ם שיראה ממה שכתב הרב המגיד על דברי הרמב"ם שהגוי האנס בעל זרוע ירד לתוך שדה הישראל בלתי רשותו והישראל שתק וכו', ואם הדבר כן קשה דהא קי"ל דקרקע אינה נגזלת ואפילו אחר יאוש!

וכך לשון הרמב"ם (גזלה ואבדה פ"ח הי"ד):

וכן הקרקע אינה נקנית לגזלן לעולם אלא ברשות בעליה קיימת, ואפילו נמכרה לאלף זה אחר זה ונתיאשו הבעלים הרי זה חוזרת לנגזל בלא דמים וכל מי שיצאה מתחת ידו חוזר על זה שמכרה לו וחוזר המוכר השני על המוכר הראשון עד שיחזור הלוקח מן הגזלן על הגזלן ויטול.

ע"כ יש להבין מתי מועיל ייאוש בקרקע ומתי לא, וכך מחלק נתיבות המשפט (סי' שסג ס"ק א):

דאינו מועיל יאוש רק בדבר שיצא מרשותו אבל בדבר שהוא ברשותו לא מועיל יאוש.. ולפי מה שכתבתי מיושב, דכיון שיש שופטים בארץ ולא הוציא יש הוכחה שמתיאש, מחמת שלפי דעתו (ש)בודאי אינו יכול להוציא בדין אפילו בדיניהם, וחשיב שוב שאינו ברשותו ואם הקדישו אינו (מקודשת) [קדוש], שוב מועיל יאוש.

כלומר, שאין מועיל ייאוש בקרקע משום שהיא נמצאת ברשותו, שהרי אין קרקע נגזלת. אך אם יכול הבעלים ללכת לבית הדין ולא הלך, כנראה שחושב שאין הוא יכול להוציא את הקרקע בדין, ונחשב שאין הקרקע ברשותו וע"כ יועיל הייאוש. כך גם בגמרא שלנו, מועיל הייאוש משום שלא הלך בבבל לאותם ערכאות ושלטונות של גויים. אך באופן רגיל, אין ייאוש בקרקעות משום שהם נמצאים ברשותו.

נראה לענ"ד שהגמרא נוקטת דווקא בבבל, ששם יכול להיות ייאוש בקרקע. משום שבאמת המקום של עמ"י אינו שם בבבל, ע"כ כל הייאוש בקרקע הוא דווקא בחו"ל. נראה שאמירתו החריפה של רב יוסף טומנת בחובה עומק רב, "אין אנפרות בבבל" כי באמת ארץ זו שייכת לגויים, ולכן אין בחי' גזל שם.

אך פשוט שבארץ ישראל ארץ הנחלות, אין ייאוש לעולם. וכך אומר הנביא ירמיהו לפני היציאה לגלות (ירמיהו לב, מג-מד):

וְנִקְנָה הַשָּׂדֶה בְּאַרְץ אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים שְׂמֵמָה הִיא מֵאִין אָדָם וּבְהֶמָּה נִתְּנָה בְּיַד הַפְּשָׁדִים: שְׂדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל הַבְּשָׂרָה וְחִתּוֹם וְהָעֵד עֲדִים בְּאַרְץ בְּנֵי־מִן וּבְסִבְיָהּ וּרְשָׁלַם וּבְעֵרִי וְהִדְרָה וּבְעֵרִי הָהָר וּבְעֵרִי הַשְּׂפֵלָה וּבְעֵרִי הַנֶּגֶב כִּי־אֵשִׁיב אֶת־שְׁבוֹתָם נְאֻמֵּי־יְהוָה:

אף כשהארץ שוממת עמ"י הבעלים עליה ואנחנו ברשותה, ע"כ אין אנפרות בבבל, אך בארץ הקודש הקרקעות חוזרות לבעליהם